Monika Piotrowska

„Biografia Tadeusza Cypriana w kontekście jego działalności fotograficznej i społecznej”

Abstrakt

Życiem fotografa i prawnika Tadeusza Cypriana (1898-19179) rządziły trzy czynniki: przywiązanie do bliskich, świadomość etosu polskiej inteligencji i pasja fotograficzna. Ich hierarchia, kolejność, mogła się zmieniać; podobnie z fotografa i prawnika z czasem stał się prawnikiem i fotografem. Jego tożsamość miała jednak od wczesnych lat rys jednorodny i trwały, określony przez wychowanie i edukację. One przygotowały go do pełnienia wiodących ról społecznych jako reprezentanta inteligencji w odrodzonym w 1919 r. kraju i w rządzie emigracyjnym RP w Londynie. Jego nietuzinkowy życiorys wzbogaciła wysoka pozycja, jaką zajął w nim w latach 1942-1945 - z ramienia ministerstwa sprawiedliwości uczestniczył we wszystkich najważniejszych ówczesnych komisjach, począwszy od tej, która dochodziła przyczyn klęski wrześniowej, przez komisję ds. śmierci gen. Sikorskiego, po Komisję Narodów Zjednoczonych.

Nie bez znaczenia była w tej działalności jego wrażliwość ukształtowana przez fotografię - fotograficzne oko i reporterski słuch. Po 1945 r. poprowadziła go ku maksymalnemu zaangażowaniu w procesy przeciwko zbrodniarzom wojennym i niezmordowane wysiłki publicystyczne, by czyny ich rozliczano. By zbrodnie przeciw ludzkości generalnie piętnować i karać, i nie pozwalać o nich zapomnieć. Ostatecznie więc przewodnik polskiej inteligencji przekroczył narodowe ramy misji swej grupy społecznej. Etos narodowy zastąpił humanistycznym, ogólnoludzkim, wykorzystując do tego zarówno kulturę ekspercką, jak i kulturę fortelu.

Dysertacja, z wykorzystaniem wszystkich przywołanych wyżej pojęć, po raz pierwszy przedstawia rozlegle biografię człowieka, który miał siłę i umiejętności, by jako delegat Polski na najważniejszy proces XX wieku – przed Międzynarodowym Trybunałem Wojskowym doprowadzić do dopuszczenia na salę rozpraw polskich świadków. Odpowiada na pytanie, jak rozwinęła się jego dwutorowa kariera w stronę przyjmowania na siebie istotnych zadań społecznych, których ciężar stał się historyczny. Jak potomek polskiej rodziny inteligenckiej, wykształcony w różnorodności kultur, w konfrontacji z kilkoma momentami granicznymi w historii, przez fotografię i dziennikarską wrażliwość urodził się na nowo jako swego rodzaju recenzent ludzkości. Takie ujęcie ucieka przed schematami i odpowiada naturze samego Cypriana.

Ważne miejsce zajmuje tu jego aktywność w świecie fotografów i pozycja lidera, co prowadzi do reinterpretacji znaczenia w niej Jana Bułhaka. Analiza mnogiej publicystyki międzywojennej odkrywa też nieznane wątki lub śladowo przywołane dotąd wydarzenia.

Do rekonstrukcji zdarzeń służy ogromny materiał archiwalny z instytucji państwowych oraz kilku zbiorów prywatnych. Podstawę stanowią różnorodne dokumenty osobiste w rozumieniu F. Znanieckiego, tj. dokumenty urzędowe i prywatne, publicystyka, bezcenne dzienniki fotografa i prawnika z dwóch wojen, dziesiątki fotografii, a także literatura wspomnieniowa, wywiady z żyjącymi świadkami jego działań, wreszcie rzadkie a nieocenione dla poznania fizycznie jego osobowości nagrania audio i video czy radiowe i telewizyjne. Fotografie zostały licznie włączone do pracy, ilustrując narrację słowną i prowadząc własną, równoległą. Skróconą narrację prowadzi nadto tekst wyróżniony tłustym drukiem.

Dysertacja ma kształt dyktowany połączeniem metod historyków, historyków sztuki i socjologów, co rozszerzyło pole widzenia, perspektywę, z której ogląda się źródła, i doprowadziło do nowych wniosków. Pierwszą część dysertacji buduje obraz międzywojennej społeczności poznańskich fotografów jako reprezentacji miejscowej inteligencji – środowiska, w którym Cyprian zrobił pierwszą karierę. Część druga to właściwa biografia, zawierająca sama w sobie metodę, jako mikrohistoria przybliżając w sposób „dotykalny" obraz życia w przeszłości. To forma bliska reportażowi, jednej z najskuteczniejszych form porozumiewania się z odbiorcą, które także było celem tej pracy.

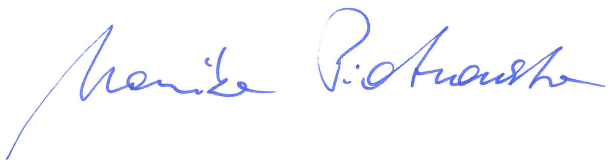

Słowa kluczowe:

Tadeusz Cyprian, fotograf, prawnik, fotografia polska, etos inteligencji polskiej, etos humanistyczny, kultura ekspercka, kultura fortelu, fotoreportaż, fotografia sportowa, proces w Norymberdze, Najwyższy Trybunał Narodowy, sędzia sanacyjny, niezawisłość, międzywojnie, rząd RP na uchodźctwie, Poznań, Towarzystwo Miłośników Fotografii, Jan Bułhak, Bolesław Gardulski, Antoni Wieczorek, polscy fotografowie, słynne procesy sądowe, Bohdan Winiarski, KZ, obozy koncentracyjne, Buchenwald, zbrodniarze wojenni, czasopisma fotograficzne, publicystyka fotograficzna międzywojnia, Leica, lejkiści, fotografia lwowska, inteligencja poznańska, propaganda, fotografia wojenna, Armia Polska we Francji, lotnik, lotnictwo francuskie, lotnictwo polskie, fotograf lotniczy, wojna polsko-bolszewicka, gen. Sikorski, UNWCC, Katyń, Jerzy Sawicki, Mieczysław Siewierski, Geoffrey Lawrence, Telford Taylor, Robert H. Jackson, Jerzy Giertych, Rudolf Höß, Royal Photographic Society